

— Uplatnění prvních romských studentů z Moravy

Mladí Romové se dostávali na studia zcela nezvykle. Před rokem 1939 studovali pouze svatobořický Tomáš Holomek na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a oslavanský Antonín Daniel na reálném gymnáziu v Tišnově. Oba dokončili svá vzdělání až po druhé světové válce. Tehdy k nim přibyli ještě Tomášův synovec Miroslav a dále Antonínova sestra Anna a další dva jeho vzdálení příbuzní Rudolfové Danielové. Všechny tyto příklady byly a nadlouho také zůstávaly naprosto ojedinělé a neměly v jiných romských osadách na Moravě obdobu.

Tomáš Holomek se narodil 10. listopadu 1911 ve Svatobořicích. Na tamní obecné škole se projevoval jako bystrý a pilný žák. Proto ho dali rodiče na výzvu a přesvědčování školního ředitele studovat na kyjovské gymnázium, kde prospíval s vyznamenáním a zapojoval se i do různých mimoškolních aktivit (zpíval v ústavním pěveckém souboru a závodil za gymnázium ve sportovních soutěžích).

Po maturitě roku 1931 chtěl původně odejít na teologii, nakonec se však rozhodl pro práva. Ve studiích na Univerzitě Karlově pokračoval s výborným prospěchem, čímž si zajišťoval pravidelné stipendijní podpory. Navíc dával kondice z latiny a francouzštiny a přivydělával si rovněž administrativně-organizační prací ve studentském spolku Radhošť. Byl aktivním sportovcem: reprezentoval vysoké školy ve stolním tenisu a později hrál závodně také kopanou.

Když ukončil osmý semestr práv, aniž se mu podařilo složit závěrečné rigorosum, narukoval na vojnu. Přihlásil se do poddůstojnické školy a dosáhl

| Antonín Daniel (vlevo) a Tomáš Holomek na Ruzyňském letišti
před odletem do Londýna na I. mezinárodní kongres Romů (duben 1971)
| archiv MRK |

tam hodnosti podporučíka. Po návratu do civilu se oženil s Hedvikou Imrichovou, která nebyla romského původu a s níž měl dvě děti. Rodinu, se kterou se přestěhoval k manželčiny rodičům v Miloticích, živil zprvu jako stavební dělník, potom jako výpomocný úředník.

Na jaře roku 1943 přestal chodit do zaměstnání a z obav před perzekucí převezl manželku s dětmi k její sestře do Dubňan, kde se přes den schovával na půdě a úkryt opouštěl jen v nočních hodinách. Ustavičné obavy z toho, co by mohlo nastat po náhodném prozrazení, byly však neúnosné, takže musel rodinu zcela opustit a skrývat se na různých místech jihovýchodní Moravy a rovněž mezi Romy na Slovensku.

Teprve po osvobození mohl pokračovat v přerušených studiích a složit třetí státní a rigorózní zkoušku. V lednu 1946 byl pak na Masarykově univerzitě v Brně promován doktorem práv. Zvolenou profesi vykonával na okresním národním výboru v tehdejším Gottwaldově a jako vojenský prokurátor nejprve v Kroměříži, pak v Brně a nakonec v Praze.

Do armády nastoupil jako štábní kapitán a postupně byl povyšován. Plukovníké hodnosti dosáhl v roce 1972, když byl dvě léta předtím uvolněn pro činnost ve Svazu Cikánů-Romů. V této společenské organizaci se stal členem předsednictva jejího ústředního výboru a ředitelem účelového zařízení Névodrom. Svaz ho delegoval na setkání Romů ve francouzské Saintes-Maries-de-la Mer a také na ustavující kongres Mezinárodní romské organizace v Orpingtonu u Londýna.

Po odchodu do důchodu vypomáhal na civilních prokuraturách ve Vyškově a v Brně. V té době však už byl těžce nemocen a po marném boji se zákeřnou chorobou zemřel 25. října 1988 ve věku nedožitých sedmasedmdesáti let.¹

Antonín Daniel přišel na svět 16. prosince 1913 v Oslavanech. Otec pracoval jako dělník v tamní elektrárně, matka se věnovala podomnímu obchodu. Rodiče vlastnili skromný domek, posílali své děti řádně do školy a dvěma nejnadanějším umožnili za cenu vlastního odříkání středoškolské vzdělání.

Syn Antonín složil na tišnovském reálném gymnáziu roku 1936 zkoušku z dospělosti a stal se tak po svatobořickém Tomáši Holomkovi druhým maturantem z řad moravských Romů. Po gymnaziálních studiích a vojenské prezenční službě si zapsal angličtinu a francouzštinu na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně, následkem násilného uzavření vysokých škol však studia přerušil a v rámci totálního nasazení pracoval ve válečně důležitém průmyslu. Po roce 1945 navštěvoval po dobu šesti semestrů přednášky na brněnské právnické fakultě. Když se mu studia nepodařilo z různých důvodů ukončit, zvolil si učitelské povolání a během něho rozšiřoval své pedagogické vzdělání.

1 Rozhovor s JUDr. Tomášem Holomkem. *Romano džaniben*, 6, 1999, č. 3-4, s. 133-137; Holomek, K.: Moravský Cigán – Tomáš Holomek. Tamtéž, s. 131-133.

Působil jako učitel na národních školách nejprve v Pozlovicích a potom v Havřicích, odkud dojížděl ke konzultacím dálkového studia speciální pedagogiky a defektologie na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Roku 1956 obhájil diplomovou práci na téma „Přehled cikánské otázky u nás v minulosti a hlavní rysy další výchovné práce mezi Cikány nyní“. Po složení státních závěrečných zkoušek pracoval pedagogicky na brněnských zvláštních školách (na ulicích Příční a Vídeňské), v ústavech pro děti a mládež (v Dřevohosticích a Olešnici) a v dětském diagnostickém ústavu (v Brně-Hlinkách).

| Zleva: Miroslav Holomek; Antonín Daniel (vzadu); ???; Zikmund Vágai; Tomáš Holomek; Vzadu Ladislav Demeter (Londýn 1971) | archiv MRK |

Vedle učitelské a vychovatelské práce, která vyplňovala celý jeho produktivní věk a více než šest dalších penzijních roků, věnoval přirozenou pozornost a mnoho zájmu také problematice Romů a vznikajícímu romskému hnutí. Už v mládí navázal kontakty s lektorem angličtiny na brněnské univerzitě S. E. Mannem, pro něhož zapisoval a překládal pohádky oslavanských Romů a ten je pak uveřejňoval v prestižním *Journal of the Gypsy Lore Society* (1944, 1947). Podobně shromažďoval údaje o tragédii romské osady v Oslavanech za nacistické okupace, které pak v plném rozsahu převzala D. Yatesová a publikovala je ve sborníku *Commentary* (1949).

V roce 1969 se spolupodílel na založení Svazu Cikánů-Romů a po celou dobu trvání této organizace v ní agilně působil jako tajemník pro školství a kulturu a dále pracoval jako redaktor svazového zpravodaje *Romano l'il* (1970-1973). Byl rovněž jedním z delegátů svazu na ustavujícím londýnském Mezinárodním kongresu Romů (1971).

Závěrečný úsek života trávil v kruhu své rodiny v Šumperku, kde také 17. ledna 1996 v tichosti a ústraní zemřel. Romové v něm ztratili ušlechtilého a vzácného člověka².

Tři jeho blízcí příbuzní dosáhli rovněž vyššího vzdělání. Sestra Anna (nar. 1921) po maturitě na brněnské obchodní akademii působila zpočátku jako administrativní pracovnice na

2 Nečas, C.: Antonín Daniel (1912-1996). *Bulletin Muzea romské kultury*, 5, 1996, s. 5.

| Zleva: Tomáš Holomek; Miroslav Holomek;
Zikmund Vágai; Antonín Daniel; vpředu sedí
Ladislav Demeter | archiv MRK |

zemském úřadě a později na školském odboru městského národního výboru v Brně. Rudolf Daniel (nar. 1919) se po dosažení absolutoria na brněnské konzervatoři stal koncertním mistrem a violistou orchestru Státního divadla v Brně a po odchodu do částečného invalidního důchodu vyučoval hudební výchovu na různých typech brněnských pedagogických škol (pedagogické gymnázium, pedagogická škola a pedagogický institut), zatímco další Rudolf Daniel (nar. 1919) složil zkoušky z pedagogického minima a učiteloval pak ve Strání, Havřicích a v Brně, vystudoval přitom dálkově Pedagogickou fakultu Univerzity J. E. Purkyně a počátkem 50. let napsal obsáhlou memoárovou práci „Housle a kůň“, která bohužel zůstala v rukopise.³

Miroslav Holomek, jemuž říkali jeho nejblížejší příbuzní a známí Miloš, byl o čtrnáct roků mladší než jeho strýc Tomáš Holomek. Datem a místem narození mu osud určil 6. leden 1925 a Svatobořice. Rodiče neměli svatobořickou do-

movskou příslušnost, neboť otec příslušel do Čeložnice a matka zůstávala v rozporu s platnou obecní legislativou bezdomovkyní; proto byli oba z původního bydliště vypovězeni a zakotvili v Nesovicích. Syn však prožil celé své dětství a mládí u dědečka ve Svatobořicích.

Tam také vychodil obecnou školu, ve které velmi dobře prospíval. Proto začal po vzoru svého strýce navštěvovat kyjovské gymnázium. Studia však musel přerušit a v rámci tzv. totálního nasazení byl pak přikázán na práci do jednoho bučovického zbrojního podniku. Vyráběné součástky nastříkával barvou, která se mu při vdechování dostávala do plic a dráždila ke stálému a velmi silnému kašli. Na základě toho mu lékař vystavil potvrzení o trvalé pracovní neschopnosti, takže do přikázaného zaměstnání už nenastoupil.

Po válce dokončil středoškolská studia a vstoupil na Vysokou školu sociální v Brně, kterou v roce 1951 absolvoval a byl promován jako inženýr společenských věd. Pracoval pak na krajských výborech KSČ v Gottwaldově a v Brně, vystudoval přitom dálkově Vysokou školu politickou a dosáhl akademického titulu RSDr.

3 Pavelčík, J.: Rudolf Daniel. In: Balvín, J. a kol.: *Romové a jejich učitelé*. Ústí n. Lab. 1999, s. 81-82.

V roce 1969 ze stranického aparátu odešel a stal se předsedou nově založeného Svazu Cikánů-Romů. Po rozpuštění této organizace působil v Ústavu marxismu-leninismu na Vysokém učení technickém v Brně. Obhájil kandidátskou disertaci na téma „Společenská problematika Romů v ČSSR“, která zůstala v rukopise a nebyla bohužel publikována. Roku 1984 se stal docentem a o rok později mu byl udělen Řád práce. 10. června 1989 podlehl těžké zhoubné nemoci.⁴

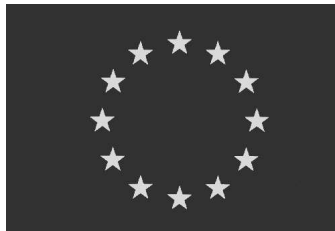
Tomáš Holomek, Antonín Daniel a po nich i někteří další jejich příbuzní nastoupili neobyčejně klopotnou cestu za vyšším a nejvyšším vzděláním. Díky výjimečnému úsilí dosáhli významného společenského postavení. S úspěchem zdolávali bariéru předsudků, která byla o romském etniku navršená v předcházejících staletích. Nezapomněli přitom na kořeny, ze kterých vyrostli, a vždy se ke svému původu s hrdostí hlásili. Těšili se proto mezi moravskými Romy zasloužené vážnosti a byli jimi respektováni jako opravdu vůdčí osobnosti.

| O přestávce mezi zasedáním Kongesu:
vlevo Zikmund Vágai; za ním Miroslav Holomek;
Tomáš Holomek, Antonín Daniel |

Doprovodné fotografie jsou unikátní. Všechny čtyři představují členy delegace vyslané prezidiem Svazu Cikánů-Romů (1969–73) na I. mezinárodní kongres Romů v Orpingtonu u Londýna v dubnu 1971. Foto: archiv Muzea romské kultury.

⁴ Horváth, L.: Vzpomínka na vzácného člověka. *Lačno lav*, 1, 1990, č. 1, s. 4.

Romano džaniben - ňilaj 2005
Sborník romistických studií

Vydává Společnost přátel časopisu Romano džaniben
Ondříčkova 33, 130 00 Praha 3
tel.: 222 715 947, e-mail: dzaniben@email.cz, www.dzaniben.cz
bankovní spojení: 161582339/0300

Šéfredaktorka: Milena Hübschmannová
Výkonné redaktorky: Lada Viková a Helena Sadílková
Technický redaktor: Peter Wagner
Sazba: Petr Teichmann
Tisk: PBtisk, Příbram

Produkci zajišťuje nakladatelství G plus G, s.r.o.,
Biskupcova 78, 130 00 Praha 3
tel: 222 588 001, e-mail: gplusg@gplusg.cz, www.gplusg.cz

Náklad: 600 ks
Doporučená cena: 140 Kč
Roční předplatné: 280 Kč (včetně poštovného a balného)

ISSN 1210-8545
Evidenční číslo podle tiskového zákona: MK ČR E 6882

Nevyžádané rukopisy a fotografie se nevracejí. Obsah zveřejněných polemických článků nemusí být totožný se stanoviskem redakce. Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím pošt Praha č.j. NP 1360/1994 ze dne 24.6.1994.